

ŠARIŠ VO VOĽBÁCH DO UHORSKÉHO SNEMU V ROKU 1905

Patrik DERFIŇÁK

Abstract: *Šariš in the Hungarian parliamentary elections of 1905.* This study focuses on the elections held in Hungary at the beginning of 1905, specifically their course and results in Šariš County. It outlines the basic profiles of victorious candidates from government and opposition parties, the electoral process itself, and the outcomes recorded by the election commission. Despite the victory of the Liberal Party, which secured four mandates, the results in individual districts indicate that voter dissatisfaction with the political situation in the country was reflected in the distribution of votes. Even locally well-known and respected personalities running under the Liberal Party's program found it relatively difficult to win or defend their mandates.

Keywords: Šariš. Hungarian parliamentary elections. Liberal Party. Šariš County. 1905.

Voľby v Uhorsku v závere 19. a na začiatku 20. storočia i napriek tomu, že volebné právo bolo vyhradené iba časti mužskej populácie, predstavovali mimoriadne dôležitý krok pre spoločnosť. Tie, ktoré sa uskutočnili v januári roku 1905, však boli vo viacerých smeroch špecifické. V prvom rade predstavovali vyústenie dlhodobého napätia a politického boja medzi vládnucou Liberálnou stranou a opozíciou. Na čele Liberálnej strany stál gróf Štefan Tisza, ktorý bol od novembra 1903 menovaný pánovníkom za predsedu uhorskej vlády. Pri tomto kroku sa očakávalo, že vláda pod jeho vedením tak aj naďalej bude vystupovať v záujme rakúsko-uhorského vyrovnania. Opozičné strany vytvorili v novembri 1904 tzv. národnú koalíciu pod vedením Strany nezávislosti. Jej predstavitelia sa usilovali v štátoprávných požiadavkách smerovať Uhorsko k čo najväčšej miere osamostatnenia sa. Gróf Štefan Tisza sa v prvom rade snažil využiť všetky dostupné prostriedky na obnovenie činnosti parlamentu. Na to plánoval presadiť osobitnú reformu, ktorá by obmedzila napríklad možnosť obštrukcií. Tie komplikovali a často aj úplne zablokovali prácu parlamentu. Pri tejto svojej snahe ale narazil na silný odpor nielen opozičných, ale aj časti poslancov z vlastnej strany. Tí všetci v jeho úsilí videli útok na dovtedy uplatňovaný liberálny charakter parlamentu.¹

Úsilie vlády konsolidovať pomery v Uhorsku na pôde parlamentu bola pochopiteľná. Záver roka 1903 a takmer celý rok 1904 sa totiž niesol v znamení opakujúcich sa politických kríz. Tie mimoriadne komplikovali prácu vlády, ktorá pri schvaľovaní potrebných dokumentov často nemala dostatočnú podporu v parlamente. Problémy sa týkali napríklad návrhu rozpočtu na rok 1904 či nových kvót brancov. V marci 1904 sa predseda vlády pokúsil presadiť zmenu rokovacieho poriadku, aj tu ale nara-

1 KÓNYA, Peter a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, s. 645.

zil na silný odpor. Pri prijímaní viacerých zákonov bol tak odkázaný na pomoc opozície. Vládnú stranu pritom postupne opúšťali nespokojní poslanci. Najprv vedení grófom Albertom Apponyim, ktorý obnovil svoju Národnú stranu.² Následne skupina tzv. dissidentov, vedená grófom Júliusom Andrássym ml., ktorý svoju stranu vo voľbách roku 1905 pomenoval Strana ústavy.³ Stále väčšie spory medzi jednotlivými stranami v parlamente viedli k tomu, že sa 19. novembra 1904 zišli zástupcovia všetkých opozičných strán, konkrétne Strany nezávislosti, Národnej strany, Katolíckej ľudovej strany, Novej strany a Občianskej demokratickej strany, ku ktorým sa neskôr pridal so svojimi stúpenkami gróf Július Andrássy. Predsedom riadiaceho výboru tzv. Národnej koalície, sa stal František Kossuth. Základným cieľom opozície sa stalo ukončenie vlády grófa Štefana Tiszu, ktorá bez podpory v parlamente nemohla vládnuť.⁴ Za rovnako dôležité ale považovali ešte dôslednejšie prehĺbenie nezávislosti Uhorska od Rakúska a presadzovanie idey jednonárodného uhorského štátu.⁵

Všetky snahy vlády na dohodu s bývalými vlastnými poslancami, alebo aspoň s časťou opozície zlyhali. Preto na návrh grófa Štefana Tiszu, v snahe podporiť produalistickú vládu, využil panovník František Jozef I. svoju právomoc a začiatkom januára 1905 rozpustil nefunkčný parlament a ešte v tom istom mesiaci boli vypísané nové voľby.⁶ Opozičná tlač túto situáciu zachytila 3. januára 1905 takto: „V poslaneckej snemovni sa teda dohralo aj posledné predstavenie. Je koniec komédie. Zajtra sa začne ten veľký zápas, ktorý dnes uhorský národ o moc, proti nespočetnému ozbrojenému násiliu pre svoje veľké záujmy a pre svoju pravdu iba tak môže uskutočniť, ústavný život zaviesť a svoju budúcnosť iba tak zabezpečiť, ak ako jeden človek sa postaví a spoločným porozumením nepremožiteľnými zbraňami a mužnou odvahou sa postaví do útoku. Áno, útoku, pretože skutočne napadli národnú ústavnosť. Nezákonne postupovala vláda doteraz a sprisahaním korunovala svoje skutky.“⁷

Na celouhorskej úrovni sú jednotlivé voľby prebiehajúce v tomto období vo viacerých smeroch spracované. Pre vývoj politického, hospodárskeho, spoločenského, ale i poznanie doslova každodenného života v rôznych regiónoch krajiny sú však potrebné aj informácie o dianí a priebehu volieb v jednotlivých uhorských stoliiciach. Šarišská stolica v tomto smere predstavuje vcelku zaujímavý priestor. V roku 1905 bola rozdelená na celkovo šesť volebných obvodov, pričom dlhodobo tu dovtedy rozhodujúcu väčšinu mandátov získavali predstavitelia vládnucej Liberálnej strany.

2 Národná strana sa vo voľbách roku 1905 spojila so Stranou nezávislosti.

3 Na konci roku 1905 sa strana premenovala na Krajinskú ústavnú stranu (Országos Alkotmány párt). Takto jej zástupcovia kandidovali vo voľbách roku 1906, pričom ako druhá najsilnejšia strana získala 71 mandátov a stala sa súčasťou vládnej väčšiny.

4 CSIK, Tamás. Egy különös választásztás nagy párharca. Tisza István Andrássy Gyula ellenében az 1905-ös választásokon. In *Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára*. Szerkesztette Maruzsa Zoltán és Pallai László, Debrecen : Debreceni Egyetem Történelmi Intézete, 2011, s. 97-100.

5 *Dejiny Slovenska IV. (od konca 19. storočia do roku 1918)*. Red. Samuel Cambel. Bratislava : VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 262.

6 KÓNYA, Peter a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, s. 646.

7 Vége a komédiának. In *Abauj-Kassai Közlöny*, roč. 34, 1905, č. 2, s. 1.

Ešte ani krátko před volba-

9 Választási mozgalmak. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 6, s. 3.

Ešte dva týždne pred voľbami sa riešili nielen praktické otázky realizácie volieb. Mala sa tiež uzavrieť otázka, kto vlastne bude v jednotlivých obvodoch kandidovať. V prvom rade sa v Prešove zišiel osobitný volebný výbor, ktorý mal rozhodnúť o presnom čase uskutočnenia volieb. Regionálne periodiká 12. januára 1905 referovali: „Súčasne sa malo rozhodnúť o predsedoch jednotlivých volebných komisií. Podľa hlásenia nášho informátora, v Šarišskej stolici je možné s určitostou očakávať úplné víťazstvo Liberálnej strany. Kandidujúci sú podľa konečného rozhodnutia títo: v bardejovskom obvode Július Bujanovics (Liberálna strana) a Štefan Tóth István (Ľudová strana), v sabinovskom obvode Imrich Hodossy (Liberálna strana) a Ondrej Szokolszky (Ľudová strana), v lipianskom obvode Ľudovít Bornemisza (Liberálna strana), v giraltovskom obvode Baltazár Semsey (Liberálna strana), v zborovskom obvode Adam Bornemisza (Liberálna strana) a Michal Artim (Ľudová strana). V Prešove je kandidátom Liberálnej strany Edmund Szmrecsányi. Protivníci môžu ešte postaviť protikandidátov, ale vážne do úvahy ich nemožno brať.“¹⁰

O tom, že jednotliví kandidáti nemali na predstavenie svojich programov veľa času, svedčí aj informácia o kandidatúre a predstavení kandidáta Liberálnej strany v Prešove Edmunda Szmrecsányiho. Do košických novín podporujúcich Liberálnu stranu telefonoval jeden z prešovských priaznivcov: „Dnes napoludnie (17. januára 1905 – doplnil P. D.) predniesol svoju programovú reč pred viac ako tisíc občanmi – voličmi, prešovský kandidát Liberálnej strany. Zasadanie otvoril Albert Kubinyi. Kandidáta na poslanca pri jeho zámere kandidovať a prednesení svojho programu podporili pozdravnými výkrikmi. Na zasadnutí s prejavom vystúpil aj Karol Mikler, ktorý tiež získal uznanie prítomných. Prečítali aj telegram dr. Alberta Berzeviczyho, ministra školstva, ktorý pri tejto príležitosti poslal, pričom ohlásil svoj príchod do Prešova na 18. januára. Szmrecsányiho zvolenie je isté.“¹¹

V prešovskom obvode sa ale na poslednú chvíľu predsa len objavil protikandidát, ktorým bol košický advokát dr. Karol Halmos. Dobová tlač zaznamenala 19. januára 1905, teda zhruba týždeň pred konaním volieb: „V prešovskej spojenej opozícii kandidát dr. Karol Halmos včera predniesol svoju programovú reč vo veľkej sále prešovského hotela „Panónia“.“¹² Zasadnutiu predsedal dr. Augustín Csátáry, súkromný univerzitný učiteľ, ktorý vrúcne privítal dr. Halmosa a požiadal ho o prednesenie programovej reči. Dr. Halmos kandidoval, ako sa sám označil, za stranu Nezávislí a 48tnici.¹³ Jeho prejav často prerušovali súhlasné výkriky a potlesk. Dr. Szauberer rečnil po slovensky i po maďarsky, následne vystúpil jeden z prešovských podnikateľov. Na návrh dr. Karola Flóriána, učiteľa na právnickej akadémii, zasadnutie telegramom pozdravilo spojenú opozíciu.¹⁴

Napätie, ktoré sa od predstaviteľov politických strán postupne dostalo aj medzi mnohých obyvateľov Šarišskej stolice, sa malo naplno prejaviť 26. januára 1905.

10 Választási mozgalom Sárosmegyében. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 9, s. 2.

11 Szmrecsányi Jenő programbeszéde. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 13, s. 4. Minister školstva dr. Albert Berzeviczy nenavštívil v rámci predvolebnej kampane iba Prešov. Nasledujúci deň, 19. 1. 1905, pricestoval na verejné vystúpenie do Spišskej Novej Vsi.

12 Halmos Károly programbeszéde. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 15, s. 2.

13 Aj keď samotný kandidát vyjadril názorovú blízkosť k jednotlivým stranám, zostával spoločným kandidátom opozičného zoskupenia Národná koalícia.

14 Halmos Károly programbeszéde. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 15, s. 2.

Očakával sa pomerne búrlivý priebeh hlasovania, i preto určení členovia volebných komisií, „dôverníci“ oboch kandidujúcich strán i miestne úrady dôsledne dbali na dodržiavanie jednotlivých zákonných ustanovení. Dôležitým faktorom, ktorý mal v čo najväčšej možnej miere zabrániť prípadným výtržnostiam, bola mobilizácia polície, žandárov a vojenských jednotiek dislokovaných na území Šarišskej stolice. O tom, že tieto opatrenia mali svoje opodstatnenie svedčí aj dobový záznam: „Keď sa 26. januára začali voľby do uhorského snemu, boli veľmi bojovné aj v našom meste. Obe strany vo veľkom počte priviedli svojich priaznivcov a už dávno nevoľilo toľko ľudí, ako teraz.“¹⁵ Predseda volebného výboru dr. Július Schmidt v predvečer volieb predstavil oboch kandidátov. Kandidáta Liberálnej strany Edmunda Szmrecsányiho, právnik, bývalého šarišského župana a sudcu, svojím podpisom odporúčali: A. Kubinyi, Á. Kósch, dr. F. Raffay, S. Nádaskay, L. Bielek, O. Ludmann, S. Fried, K. Kovaliczky, dr. T. Rosenberg, dr. G. Ghillány, J. Voloszinovits a MUDr. Á. Lakner. Protikandidáta dr. Karola Halmosa podporili: MUDr. A. Csátáry, dr. Z. Baumöhl, G. Brestyenzsky, K. Oszvald, dr. M. Rosenberg, S. Gebhardt, S. Mesinger, dr. L. Fuchs, V. Perényi, dr. J. Stehlo, L. Gallotsik, dr. S. Wallentínyi, G. Kirchmayer, H. Sziklai, B. Holénia a L. Reményik. V oboch táboroch sa tak nachádzali zástupcovia rôznych konfesií i profesií, vo všeobecnosti išlo o známe a rešpektované prešovské osobnosti. Ich prítomnosť mala zabezpečiť spravodlivý priebeh a pre širokú verejnosť dôveryhodný volebný výsledok.¹⁶

Voľby sa začali 26. januára 1905 ráno o ôsmej hodine, keď poverení predstavitelia oboch strán, na základe v predošlý deň uzavretých dohôd, na presne určenom mieste postavili vojenské kordóny. Niektorí z okolitých obcí prichádzajúci voliči už skoro ráno pricestovali vlakom. Iní došli postupne na vozoch a kočoch. Nerušený príchod podporovateľov oboch strán zabezpečovali príslušníci miestnej polície a vojaci. Keď sa v samotnom Prešove do pol deviatej neobjavila žiadna prekážka ani protesty, predseda volebnej komisie nariadil obom kandidátom, aby losovali o poradie. Tak dospeli k rozhodnutiu, že o deviatej hodine začala hlasovať strana, ktorá podporovala dr. Karola Halmosa.

V Prešove sa nachádzali dve volebné komisie, v ktorých boli rovnomerne zastúpení priaznivci oboch kandidátov. Prvá mala svoje priestory v budove radnice. Predsedal jej dr. J. Ghillány, členmi boli dr. J. Sztehlo, dr. S. Walentínyi za Halmosovu stranu a dr. F. Raffay a A. Gaál za stranu Szmrecsányiho. Druhá komisia sídlila v malej sále prešovského Čierneho orla. Jej predsedom bol dr. K. Mikler, jeho zástupcom dr. S. Tóth a členmi opäť zástupcovia oboch súperiacich strán. Za stranu dr. Halmosa J. Pollak a dr. K. Flórián, za Szmrecsányiho podporovateľov dr. B. Müller a K. Ágoston. Osobitne sa evidovali prví voliči oboch kandidátov. Za dr. Halmosa hlasoval ako prvý dr. Z. Csátáry a za Szmrecsányiho dr. M. Austerlitz.¹⁷

Pri charakteristike volieb v Prešove konštatovali členovia volebnej komisie, že celý proces prebiehal bez väčších problémov. Presne podľa poradia a harmonogra-

15 A választás. In *Eperjesi Lapok*, roč. 30, 1905, č. 5, s. 2.

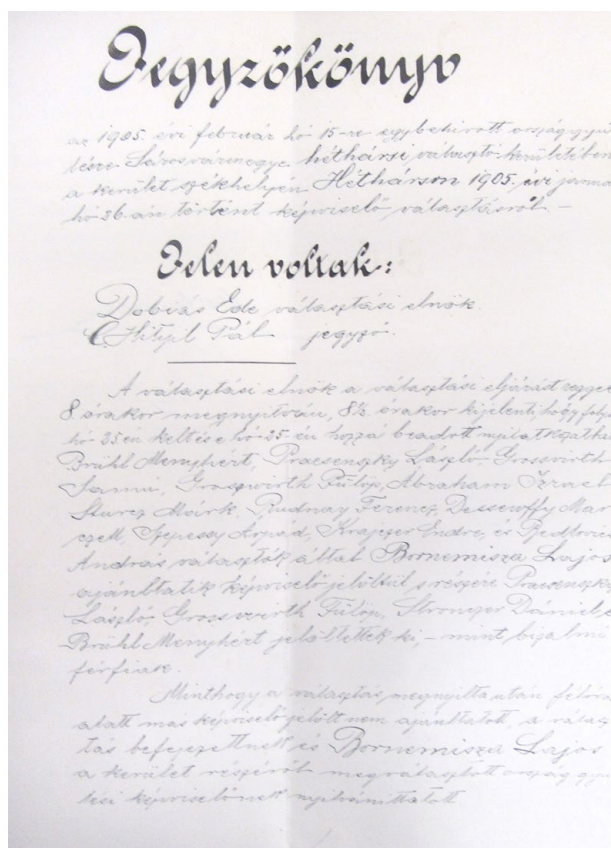
16 Štátny archív (ŠA) Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Prešove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie dr. J. Schmidtom a tajomníkom J. Hoffmannom.

17 A választás. In *Eperjesi Lapok*, roč. 30, 1905, č. 5, s. 2.

mu stanoveného stoličnou volebnou komisiou. Tá určila aj záverečné hodiny oboch volebných miestností. Prvú v budúcej radnici zatvorili o pol siedmej večer, druhá bola otvorená až do desiatej hodiny. V oboch volebných miestnostiach volilo celkovo 1 952 voličov, z toho v radnici 971, a pred druhou komisiou 981 osôb. Komisia odmietli uznať platnosť 13 hlasov. Sčasti preto, lebo volič nevedel presne povedať meno toho z kandidátov, ktorému chcel odovzdať svoj hlas. Sčasti tiež preto, lebo totožnosť voliča nebolo možné celkom bezpečne potvrdiť.¹⁸

Z evidovaných 1 952 hlasov získal Edmund Szmrecsányi 1 107, jeho protikandidát dr. Karol Halmos 845. Na základe toho predseda stoličného volebného výboru večer o štvrti na jedenásť vyhlásiť v priestoroch prešovskej radnice za oficiálneho víťaza kandidáta Liberálnej strany, ktorého rozdielom 262 hlasov zvolili za poslanca uhorského snemu, zastupujúceho prešovský obvod. Toto oznámenie stovky čakajúcich voličov privítali oslavnými výkrikmi. Predseda stoličnej volebnej komisie ešte v ten istý večer o tri štvrti na dvanásť odovzdal novému poslancovi oficiálne potvrdenie o výsledku volieb. Ten v krátkom prejave ubezpečil svojich voličov i všetkých prítomných, že ich záujmy bude zo všetkých síl presadzovať, pričom bude postupovať v súlade s predstaveným volebným programom.

Voľby v prešovskom obvode sa zaobišli bez väčších incidentov, za čo bolo možné ďakovať predovšetkým skutočnosti, že stoličná volebná komisia svoju náročnú úlohu zvládla presne v zmysle zákona, čo uznali obe kandidujúce strany.¹⁹ Na dodržiavanie poriadku dozeralo pod velením kapitána Renversa dve a pol stotiny pechoty z prešovskej posádky, 10 žandárov a miestna mestská polícia. Jej členovia, pod

Zápisnica z volieb v Lipanoch

- 18 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Prešove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie dr. J. Schmidtom a tajomníkom J. Hoffmannom.
- 19 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Prešove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie dr. J. Schmidtom a tajomníkom J. Hoffmannom.

velením kapitána Ivana Bánó, si podľa členov volebnej komisie zaslúžili osobitné uznanie, keďže celý deň, bez odpočinku, o hlade a smäde, v chladnom zimnom počasí plnili svoju službu. Miestne noviny zase s uspokojením konštatovali, že po vyhlásení výsledkov sa voliči pokojne rozišli a o polnoci bolo už úplné ticho. Bez ťažkostí sa vrátili domov aj vidiecki voliči.²⁰

Volebná účasť bola v prešovskom obvode pomerne vysoká. Dosiahla 74,3 % oprávnených voličov, čo samo o sebe potvrdzuje na jednej strane nespokojnosť obyvateľstva, ale i mobilizáciu, ktorú v snahe uspieť i napriek krátkej volebnej kampani realizovali jednotlivé politické zoskupenia. O tom, ako rozdelili svoje hlasy tí obyvatelia jednotlivých obcí prešovského obvodu, ktorí mali právo voliť, podáva bližšie informácie tabuľka č. 1.

V Šarišskej stolici sa predpokladalo jasné víťazstvo kandidátov Liberálnej strany. Konečný výsledok však nakoniec nedopadol celkom podľa pôvodných očakávaní. V zborovskom obvode sa víťazom stal dr. Michal Artim, zastupujúci program Ľudovej strany. Podľa oficiálneho výsledku sa napriek pôvodným očakávaniam jeho súper z Liberálnej strany, miestny statkár Adam Bornemisza, volieb nezúčastnil, preto bol M. Artim zvolený „jednohlasne“. Oficiálny snemový almanach o ňom zaznamenal: „Narodil sa v roku 1854. Ukončil štúdium teológie, z teológie získal aj doktorát. V súčasnosti pôsobí ako gréckokatolícky farár v Becherove. V zborovskom obvode ho zvolili v roku 1901 s programom Ľudovej strany. Na sneme niekoľkokrát vystúpil zastupujúc záujmy „malých“ ľudí.“²¹

V skutočnosti však jeho protikandidát Adam Bornemisza do volebného súboja nastúpil. Ako dokumentuje zachovaná zápisnica, deň pred voľbami v zmysle platných ustanovení poskytli obaja kandidáti volebnej komisii zoznamy svojich dôverníkov. Tí mali dozerať na odovzdávanie hlasov a garantovať ich korektný priebeh.²² Voľby sa začali podobne ako v Prešove o ôsmej hodine ráno, pričom voliči oboch strán mohli svoje hlasy odovzdávať od deviatej. Ich priebeh bol spočiatku pomerne dramatický. Kým v prvej volebnej miestnosti priebežne viedol dr. M. Artim v pomere 372 ku 126 hlasom, v druhej miestnosti dali voliči A. Bornemiszovi 213 a jeho súperovi iba 162 hlasov. Postupne sa zvyšujúci rozdiel v počte odovzdaných hlasov a klesajúca nádej na možný zvrat však viedli nakoniec kandidáta Liberálnej strany k závažnému rozhodnutiu. Ešte pred ukončením volieb oznámili jeho zástupcovia predsedovi volebnej komisie, že z volieb odstupuje. Ten nemal inú možnosť, ako toto rozhodnutie prijať. A tak, aj keď sa voľby v zborovskom obvode uskutočnili, vzhľadom na odstúpenie jedného z kandidátov ešte pred oficiálnym vyhlásením

20 A választás. In *Eperjesi Lapok*, roč. 30, 1905, č. 5, s. 3.

21 *Sturm-féle Országgyűlési almanach 1905 – 1910*. Szerkesztették Fabro Henrik és Ujlaki József. Budapest : Pesti Lloyd-Társulat, 1905, s. 207.

22 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Oba zoznamy sa stali súčasťou oficiálneho spisu venovanému voľbám v zborovskom obvode, ktoré 26. 1. 1905 vypracoval predseda volebnej komisie A. Úsz a jej tajomník I. Volay. Následne boli duplikáty v polovici februára 1905 zaslané na ministerstvo vnútra do Budapešti. Dôverníkmi dr. M. Artima boli okrem iných napríklad J. Csiszarik či M. Mikulyák. K podporovateľom A. Bornemiszu zase patrili napríklad I. Szepesházy či G. Adamik.

Tabuľka č. 1. Prešovský obvod, rozdelenie hlasov pre oboch kandidátov

Číslo	Obec	Szmrecsányi	Halmos	Počet registrovaných voličov
1	Prešov	425	297	1 036
2	Zlatá Baňa	4	-	4
3	Drienov	44	29	106
4	Ruská Nová Ves	12	18	35
5	Soľná Baňa	23	3	35
6	Teriakovce	7	4	18
7.	Haniska	-	4	5
8.	Slovenský Solivar	19	46	75
9.	Nemecký Solivar (Šváby)	21	15	49
10.	Šalgovík	-	8	9
11.	Dulova Ves	13	23	37
12.	Záborské	11	9	22
13.	Petrovany	14	19	43
14.	Kendice	21	15	42
15.	Opiná	6	15	27
16.	Mudrovce	2	14	24
17.	Boliarov	13	6	25
18.	Kecеровský Lipovec	11	22	37
19.	Kecеровské Pekľany	14	11	36
20.	Kecеровské Kostolany	6	21	32
21.	Kavečany	8	9	23
22.	Sokoľ	6	15	25
23.	Tepličany	9	6	23
24.	Čížatice	6	8	23
25.	Svätý Štefan	8	17	28
26.	Malá Vieska	6	12	26
27.	Červenica	36	20	70
28.	Ploské	16	5	30
30.	Budimír	18	7	28
31.	Brestov	28	21	61
32.	Bunetice	7	9	17
33.	Vtáčkovce	13	3	24
34.	Trebejov	7	2	11
35.	Kysak	10	7	31
36.	Varhaňovce	26	2	37
37.	Lúčina	1	-	1
38.	Tuhrina	7	22	48
39.	Bretejovce	14	-	17
40.	Seniakovce	11	-	11
41.	Šarišské Bohdanovce	41	4	58
42.	Lesíček	13	-	33
43.	Obišovce	20	12	34

Číslo	Obec	Szmrecsányi	Halmos	Počet registrovaných voličov
44.	Janovík	4	13	24
45.	Chabžany	-	10	17
46.	Žehňa	11	6	21
47.	Nižné Mirkovce	17	-	22
48.	Vyšné Mirkovce	3	6	12
49.	Lemešany	24	13	44
50.	Ličartovce	-	16	22
51.	Abranovce	20	11	34
52.	Kokošovce	11	12	31
53.	Drienovská Nová Ves	15	-	17
54.	Močarmany	24	-	26
	Spolu	1 107	845	2 626

(Zdroj: Választási statisztika. In *Eperjesi Lapok*, roč. 30, 1905, č. 5, s. 4.)

výsledkov, bol dr. Michal Artim vyhlásený za „zvoleného jednohlasne“.²³ Aj keď víťaz bol kvôli viacerým osobným sporom i angažovanosti v hospodárskom a spoločenskom živote niektorými označovaný za do istej miery kontroverznú osobnosť, obhájenie poslaneckého mandátu nakoniec v jeho prípade nebolo vnímané ako mimoriadne prekvapenie.²⁴

Oveľa väčším prekvapením bol výsledok zaznamenaný v bardejovskom volebnom obvode. Tu zástupcu Liberálnej strany Júliusa Bujanovicsa, ktorý obhájoval svoj poslanecký mandát, porazil mladý iba 27-ročný budapeštiansky kandidát Dionýz Bittó. I v tomto prípade príprava volieb, rovnako ako predvolebná kampaň, mali veľmi rýchly priebeh. Július Bujanovics vystúpil na zhromaždení v Bardejove 11. januára 1905, pričom prítomným predstavil výsledky svojej práce a pôsobenia v rámci programu Liberálnej strany. Aj keď ešte nebolo jasné, kto bude jeho protikandidátom, bolo nepochybné, že súpera mať bude. Iba deň predtým totiž na verejnom zhromaždení vznikla zjednotená opozičná strana, ktorej predsedom sa stal dr. Leo Uhlig, miestny advokát a vydavateľ novín *Felsőszárosi Hírlap*. V nasledujúcich dňoch sa diskutovalo najmä o tom, kto bude za opozíciu kandidovať. Spočiatku sa spomínalo najmä meno bardejovského kapitána mestskej polície Štefana Tótha. Nakoniec sa ale našiel nový kandidát. Doslova niekoľko dní pred voľbami vystúpil vo veľkej sále bardejovského hotela Hungária, ako kandidát zjednotenej opozície, Dionýz Bittó. Jeho programovú reč si prišlo vypočuť niekoľko stoviek voličov.

23 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Zborove 26. 1. 1905.

24 Dr. Michal Artim sa okrem svojich kňazských povinností podieľal napríklad na založení jednej z bardejovských akciových bánk, pričom ju následne viedol ako predseda predstavenstva. Usiloval sa pritom konkurovať dvom starším finančným ústavom, čo vyvolávalo viaceré spory. Okrem toho sa v rámci spoločenského a politického života dostal aj do fyzických stretov s predstaviteľmi opozície a miestnej správy. Vyšetrovali ho tiež kvôli kontaktom s panslávami, navrátilcami prichádzajúcimi z cárskeho Ruska. Podrobnejšie, žiaľ, táto nesporne zaujímavá osobnosť spracovaná zatiaľ nebola.

O tom, že išlo o významnú spoločenskú udalosť svedčí tiež množstvo prítomných dám. Tie síce nemohli hlasovať, napriek tomu si prejav mladého budapeštianskeho advokáta vypočuli až do konca.²⁵ Prejav kandidáta bol hodnotený veľmi pozitívne, pričom prítomní ho ocenili dlhotrvajúcim potleskom. Miestny týždenník hodnotil: „Priemysel, poľnohospodárstvo, obchod a ich problémy v ňom boli zastúpené. Rovnako záujmy Bardejova. Rozvinul zástavu, na ktorej bol nápis právo, zákon a spravodlivosť.“²⁶ Vystúpili aj ďalší rečníci. Okrem kandidáta Ľudovej strany v zborovskom obvode dr. M. Artima vzbudil pozornosť najmä inžinier Sóos. Ten podobne ako poslanec za zborovský obvod predniesol svoj prejav v slovenčine. Okrem toho pre zhromaždených tiež tlmočil prejav Dionýza Bittóa z maďarčiny do slovenčiny. Na záver prečítal dr. Jozef Gmitter pozdravné telegramy, ktoré zhromaždeným zaslali predsedovia politických strán združených v opozičnom bloku.

Napriek tomu, že kandidátom opozície bol pre voličov bardejovského obvodu prakticky neznámy človek, jej predstavitelia naplno využili problémy Liberálnej strany, nespokojnosť obyvateľstva a komplikovanú situáciu v krajine. Priebeh samotných volieb bol pritom zaujímavý a názorne približuje atmosféru malomestského prostredia. Ako zaznamenal miestny týždenník stojaci jednoznačne na strane neskoršieho víťaza: „Bardejovský obvod dňa 26. januára volil si svojho poslanca do uhorského snemu. Kandidáti boli Dionýz Bittó, advokát a statkár v Bratislavskej stolici s programom dissidentskej strany a Július Bujanovics, bývalý poslanec za bardejovský obvod s programom Liberálnej strany. Z volebného zápasu vyšiel nakoniec víťazne Dionýz Bittó s prevahou 275 hlasov.“²⁷ Podstatne podrobnejšie informácie o voľbách v Bardejove poskytujú oficiálne dokumenty. Podľa nich je možné konštatovať, že už od skorého rána bol v uliciach mesta čulý ruch. Označení červeným perom pôsobili korтеši Bittóa, bielu kokardu si pripili podporovatelia Bujanovicsa. O deviatej hodine mohli voliči oboch strán začať uplatňovať svoje právo voliť. Aj v Bardejove sa volilo pred dvoma volebnými komisiami. Prvá pracovala v budove „novej“ radnice. Tú viedol starosta mesta A. Rhódy, jeho zástupcom bol dr. A. Vas, riaditeľ miestneho nižšieho gymnázia. Členmi boli J. Biloveszky a M. Weisz za Bittóovu stranu, resp. prepošt A. Korányi a I. Tahy za Bujanovicsovu stranu. Druhá volebná komisia zasedala v budove „starej“ radnice. Jej predsedom bol obvodný notár dr. B. Weisz, jeho zástupcom statkár J. Villecz. Členmi boli miestny evanjelický kňaz M. Szlabey a dr. J. Gmitter za Bittóovu stranu, resp. dr. J. Glück a L. Szaukulics za Bujanovicsovu stranu.²⁸ V prvej komisii začali hlasovať obyvatelia Bardejova, v druhej ako prví voliči z neďalekého Kľušova. Napriek tomu, že voľby neprebiehali úplne hladko a bez problémov, celkovo ich uzavreli bez väčších incidentov. Poriadok udržiavala 1. stotina 9. prešovského pešieho honvédskeho pluku, 1. stotina haličského pluku,

25 Programbeszéd. In *Felsősárosi Hirlap*, roč. 5, 1905, č. 3, s. 2. O vystúpeniach protivníka, dovtedajšieho poslanca Júliusa Bujanovicsa noviny nepriniesli žiadnu väčšiu správu.

26 Programbeszéd. In *Felsősárosi Hirlap*, roč. 5, 1905, č. 3, s. 2.

27 Képvisező választás. In *Felsősárosi Hirlap*, roč. 5, 1905, č. 5, s. 2.

28 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Bardejove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie A. Rhodym a tajomníkom dr. B. Weiszom, večer o 22.15 hod.

žandári a bardejovská mestská polícia.²⁹ Iba v jednom prípade sa stalo, že žandári museli zakročiť voči voličom z obce Hažlín. Menšie nepokoje a strety medzi voličmi oboch strán zaznamenali aj hliadkujúci vojaci. Že nenadobudli vážnejší charakter bolo možné ďakovať najmä rýchlemu a ráznemu postupu bardejovského policajného kapitána Štefana Tótha a kapitána, ktorý velil vojakom.³⁰

Voľby sa vyvíjali pomerne zaujímavo. „V prvej volebnej komisii dopoludnia viedol Bujanovics o 20 – 30 hlasov, v druhej komisii v rovnakom čase Bittóova strana o 100 – 120 hlasov. Popoludní sa prevaha priklonila celkom na stranu Bittóovu v oboch komisiách.“³¹ Výsledok bol celkom jasný. Z 2 594 oprávnených voličov nakoniec hlasovalo 1 775 voličov. Spomedzi nich 1 025 volilo Bittóa. Víťazstvo začali jeho priaznivci oslavovať ešte pred oficiálnym vyhlásením výsledkov. V uliciach uskutočnili fakľový pochod, pričom priaznivci tohto kandidáta sa zhromažďovali pred bytom vodcu opozície dr. Lea Uhliga. Oslava sa ešte zintenzívnila, keď sa Dionýz Bittó objavil v okne bytu. Miestny učiteľ Július Grofcsik Gyula sa pri tejto príležitosti obrátil na prítomných s prejavom v slovenskom jazyku, ktorý zožal veľký úspech. Následne voliči odprevadili víťaza na námestie, kde mu na radnici odovzdali oficiálne výsledky.³²

Ďalšími zvolenými poslancami za Šarišskú stolicu boli v roku 1905 Ľudovít Bormenisza a Imrich Hodossy. Prvý z nich nemal protikandidáta, preto hladko prešiel volebným procesom. Obaja kandidovali s programom Liberálnej strany a mali celkovo dosť spoločného. Obaja boli právnikmi z prostredia šarišských zemianskych rodín, súčasne vlastnili aj poľnohospodársku pôdu. Ľudovít Bormenisza kandidoval v lipianskom obvode. Podľa almanachu uhorského snemu: „Narodil sa 12. septembra 1853. Stredoškolské vzdelanie získal v Budapešti a Košiciach, v Prešove vyštudoval Právnickú akadémiu. Vrátiac sa z dlhej zahraničnej cesty začal pôsobiť na ministerstve vnútra v Budapešti, ako nižší úradník. V roku 1877 prevzal rozsiahly statok a od tohto obdobia sa zúčastňoval na verejnom a hospodárskom živote Šarišskej stolice.“³³ Už v roku 1892 sa pokúsil kandidovať do uhorského snemu s programom Liberálnej strany. Do snemu ho zvolili aj v roku 1901. V období medzi oboma mandátmi nebol poslancom, pracoval v rôznych orgánoch Šarišskej stolice a hospodáril na zdedenom statku. Na sneme vystúpil proti niektorým navrhovaným cirkevným zákonom, po ich prijatí prešiel do Národnej strany. Neskôr sa vrátil do Liberálnej strany. V roku 1905, ako konštatoval predseda obvodnej volebnej komisie E. Dobay, bol „bez protikandidáta zvolený do snemu za svoj pôvodný lipiansky obvod“.³⁴

29 Képviseelő választás. In *Felsőhárosi Hírlap*, roč. 5, 1905, č. 5, s. 2.

30 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Bardejove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie A. Rhodym a tajomníkom dr. B. Weiszom, večer o 22.15 hod.

31 Képviseelő választás. In *Felsőhárosi Hírlap*, roč. 5, 1905, č. 5, s. 2.

32 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Bardejove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie A. Rhodym a tajomníkom dr. B. Weiszom, večer o 22.15 hod.

33 *Sturm-féle Országgyűlési almanach 1905 – 1910*. Szerkesztették Fabro Henrik és Ujlaki József. Budapest : Pesti Lloyd-Társulat, 1905, s. 233-234.

34 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Lipanoch 26. 1. 1905. I v tomto prípade, napriek tomu, že išlo o jediného kandidáta, boli striktné dodržiavané všetky predpisy, vrátane prítomnosti žandárov, ktorí

Záznam o Imrichovi Hodossym, ktorý kandidoval v sabinovskom obvode bol podstatne rozsiahlejší, rovnako ako jeho politická kariéra. Podľa almanachu uhorského snemu: „V roku 1840 sa narodil na Šariši. Pripravoval sa na dráhu právnik a ako advokát sa usadil v Budapešti. V roku 1869 sa stal poslancom, odvtedy je nepretržite zástupcom sabinovského obvodu v uhorskom sneme.“³⁵ Celkovo zaujímavé sú nielen životné osudy tohto právnik a statkára, ale tiež jeho politická kariéra, preto im venujeme väčšiu pozornosť. Nielen, že 37 rokov nepretržite zastupoval svoj volebný obvod v uhorskom sneme, ale ako vynikajúci právnik sa podieľal na vzniku množstva zákonov, ktoré sa v ňom prerokovávali. Niekoľkokrát sa o ňom uvažovalo ako o kandidátovi na miesto štátneho tajomníka či dokonca ministra. Svoje politické presvedčenie a zásady ale nebol vždy ochotný podriaďiť straníckej disciplíne. Ak nesúhlasil s presadzovanou politikou vlády, bez ohľadu na dôsledky, prešiel k opozícii. Mohol si to dovoliť, keďže nebol závislý na poslaneckých diétach, ktoré v závere 19. a na začiatku 20. storočia ani neboli príliš vysoké. Aby uživil rodinu v hlavnom meste, prevádzkoval totiž Imrich Hodossy úspešnú súkromnú právnickú prax a získal značný rešpekt. V roku 1878 ho členovia budapeštianskej advokátskej komory zvolili za svojho predsedu. Túto významnú, aj keď najmä z časového hľadiska náročnú, čestnú funkciu zastával až do roku 1893, keď sa jej zo zdravotných dôvodov musel vzdať. Vzápätí ho však za predošlé zásluhy zvolili aspoň za doživotného čestného predsedu.³⁶

Ako poslanec uhorského snemu Imrich Hodossy spolu s manželkou a deťmi žil predovšetkým v Budapešti, kde vlastnil veľký dom. Na Šariš sa však pravidelne vracal. Nielen kvôli voľbám, ale tiež kvôli príbuzným a majetku, na ktorý bolo treba dozerať. Ako neskôr zaspomínali jeho súčasníci: „*Jak každý dobrí člověk bars rad vidzel svoju usšu vlasc, stolicu Saros. Ščešlivim še čul, keď domu mohol prisc do Kissarosu a špacirovac mohol vov šumnej zahradze a na majetku svojim.*“³⁷ Odpočinok v rodnom kraji bol pre neho, aj vzhľadom na nie príliš pevné zdravie, veľmi dôležitý. Voľby v roku 1905 prebiehali v obvode kde kandidoval Imrich Hodossy, podobne ako v iných častiach Šarišskej stolice, za prísnych bezpečnostných podmienok. Predseda sabinovského volebného obvodu Aladár Bánó zaregistroval so svojimi spolupracovníkmi „dôverníkov“ oboch kandidátov. Imrich Hodossy si vybral J. Czapkaya ml., I. Rosenfelda, G. Altmana a J. Sommera. Protikandidát Ondrej Szokolszky ako svojich zástupcov uviedol J. Szentiványiho, A. Fazekasa, J. Kurimszkeho a J. Virága.³⁸

I napriek tomu, že sa kandidátovi Ľudovej strany vo všeobecnosti nepripisovali veľké vyhliadky na víťazstvo, dosiahol nakoniec pomerne solídny výsledok. Z cel-

mali zabrániť prípadným prejavom nesúhlasu obyvateľstva so zvoleným kandidátom. Ako „dôverník“ dozeral na priebeh volieb napríklad lipiansky dekan a prelát M. Brühl.

35 *Sturm-féle Országgyűlési almanach 1905 – 1910.* Szerkesztették Fabro Henrik és Ujlaki József. Budapest : Pesti Lloyd-Társulat, 1905, s. 285-286.

36 DERFIŇÁK, Patrik. Imrich Hodossy, zabudnutý právnik a politik zo Šariša. In *Mestá na sneme. Városok a diétán.* Eds. Peter Kónya – H. Németh István. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016, s. 296-298.

37 Imre Hodossy. In *Náša Zastava*, roč. 3, 1909, č. 5, s. 2.

38 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vytvorená v Sabinove 26. 1. 1905 predsedom volebnjej komisie A. Bánóm.

kovo 1 692 platných hlasov bolo v prospech Hodossyho odovzdaných 1 029, jeho protivníka volilo 663 voličov. Volebná komisia tak okrem konštatovania celkovo pokojného priebehu volieb mohla oznámiť víťazstvo Imricha Hodossyho o 366 hlasov.³⁹

Posledný, kto v roku 1905 získal mandát poslanca uhorského snemu v Šarišskej stolici bol Baltazár Semsey, kandidujúci v giraltovskom obvode. Išlo o právniku, osobnosť známu najmä v hospodárskych kruhoch, ktorá už v iackrát kandidovala do uhorského snemu. „V giraltovskom obvode dvakrát prehrál vo voľbách ako kandidát Národnej strany s A. Köszegehy-Winklerom, kým v roku 1901, pri príležitosti všeobecných volieb, konečne uspel s programom Liberálnej strany.“⁴⁰ Keďže v roku 1905 nemal pri voľbách protikandidáta, jeho zvolenie prebehlo bez väčších ťažkostí, ale aj výraznejšej volebnej účasti voličov. Poslanecký mandát ale dlho neudržel. Od roku 1905 bol totiž menovaný za hlavného župana Šarišskej stolice, pričom tento úrad zastával prakticky až do svojej smrti, tesne pred vypuknutím prvej svetovej vojny.⁴¹

Voľby v celouhorskom meradle neskočili pre dovtedy dlhodobu vládnucu Liberálnu stranu dobre, keďže zvíťazila Strana nezávislosti so 165 mandátmi (39,95 %). Liberálna strana získala 159 (38,50 %), tretia Strana ústavy (dissidenti) 27 (6,54 %) a štvrtá Katolícka ľudová strana 25 (6,05 %) mandátov. Ďalej nasledovali strany, ktoré získali menšie počty zástupcov, ako Nová strana s 13 (3,15 %), Nezávislí kandidáti s 10 (2,42 %) či Rumunská národná strana s 8 (1,94 %) mandátmi, ktoré bez ohľadu na to či sa pridali k novej vládnej väčšine alebo zostali v opozícii, zohrávali v uhorskom sneme iba relatívne menej významnú úlohu.⁴² Z celkového počtu 413 poslaneckých mandátov tak nová vládna väčšina tvorená Stranou nezávislosti, Stranou ústavy, Katolíckou ľudovou stranou, Novou stranou a Demokratickou stranou disponovala 232 hlasmi. Opozícia tvorená Liberálnou stranou, Rumunskou národnou stranou, Socialistami, Srbskou národnou stranou a Slovenskou národnou stranou mala k dispozícii iba 171 hlasov. Ani tieto počty ale neboli definitívne, keďže niektorí poslanci vystupovali ako nezávislí, prípadne ich zaradenie k niektorej z politických strán bolo dosť voľné.⁴³ Šarišská stolica sa z pohľadu dosiahnutých volebných výsledkov

39 ŠA Prešov. Fond Šarišská župa. Župné knihy. Inv. č. 260 (1905), kr. 34. Jegyzőkönyv. Vyhotovená v Sabinove 26. 1. 1905 predsedom volebnej komisie A. Bánóm.

40 *Sturm-féle Országgyűlési almanach 1905 – 1910*. Szerkesztették Fabro Henrik és Ujlaki József. Budapest : Pesti Lloyd-Társulat, 1905, s. 380.

41 POZSONYI, József. *A semsei Semsey család története*. Debrecen : Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága, 2002, s. 75.

42 Ďalšie strany zaznamenali už iba symbolické zastúpenie, konkrétne Demokratická strana s dvoma mandátmi (0,48 %), Socialisti dva mandáty (0,48 %), po jednom – Srbská národná strana (0,24 %) a Slovenská národná strana (0,24 %).

43 O tom, že stanovenie presného počtu poslancov vládnucej koalície a opozície bolo pomerne komplikovanou záležitosťou, svedčia aj prehľady, ktoré aktuálnu situáciu mapovali. Podľa oficiálnej štatistiky napríklad Liberálna strana získala 159 mandátov. Podľa jedného z almanachov, konkrétne *Sturm-féle Országgyűlési almanach 1905 – 1910*. Szerkesztették Fabro Henrik és Ujlaki József. Budapest : Pesti Lloyd-Társulat, 1905, už iba 143 mandátov. Ďalšie publikácie vydané v tom istom období, napríklad TASSY, Károly. *Az 1905 – 10 országgyűlési képviselőinek sematizmusa*. Budapest, 1905, však na s. 85-86

zaradila medzi konzervatívne voliace regióny, keď bývalú vládnucu Liberálnu stranu zastupovali štyria poslanci. Naopak novú vládnú koalíciu iba dvaja, jeden za Stranu ústavy (dissidenti) a jeden za Katolícku ľudovú stranu. Pri bližšom pohľade na výsledky sa ale prejavuje skutočnosť, že nespokojnosť s dovtedy vládnucou stranou a jej predstaviteľmi, bola aj v inak veľmi konzervatívnom regióne značná. Kandidáti Liberálnej strany zvíťazili dva razy preto, že nemali protikandidátov. Pokiaľ ich mali, dva krát vyhrali pomerne tesným rozdielom, najmä vzhľadom na skutočnosť, že proti nim kandidovali prakticky širšej verejnosti neznámi ľudia, resp. dokonca prehrali, v Bardejove s mladým kandidátom z Bratislavskej stolice, ktorého mohli vidieť iba tesne pred voľbami. Iba v zborovskom obvode sa výsledok v konečnom dôsledku nepovažoval za prekvapujúci.

Voľby, už tesne po ich skončení, hodnotili v rámci regiónu viacerí pozorovatelia. Jeden z pohľadov za neúspešnú Liberálnu stranu poskytl košické noviny: „Bezvýhradne si ctíme naše ústavné zriadenie, rešpektujeme jasnú vôľu nášho ľudu. Tak sa zdá, že veľká väčšina národa nemá rovnaký názor ako my a slúžia iným, ktorí politiku Štefana Tiszu nepovažujú za vlasti prospešnú. Aspoň po včerajších volebných výsledkoch nie je vylúčené, že Liberálna strana sa ocitne v menšine. Národ rozhodol. Štefan Tisza chcel, aby rozhodol a národ rozhodol tak, že výsledok je priaznivý pre oponentov.“⁴⁴ Z pohľadu samotných volieb i výsledkov, ktoré boli zaznamenané, predstavitelia bývalej vládnej strany považovali ich priebeh za vcelku pokojný, a korektný, pričom aspoň oficiálne prezentovali vôľu rešpektovať dosiahnuté výsledky. Z celkových výsledkov bolo tiež možné konštatovať niekoľko zaujímavých faktov. Napríklad, že Liberálna strana si vo všeobecnosti udržala väčšinu mandátov vo väčších mestách, naopak prehrala v menších mestách a na vidieku.

Po uplynutí niekoľkých dní ale bolo jasné, že politická situácia v Uhorsku sa porážkou Liberálnej strany a nástupom novej vládnej koalície neupokojila. Jednak víťazi mali najmä z programových hľadísk často dosť odlišné ciele, čo spôsobovalo značnú nestabilitu. Oveľa dôležitejší bol ale postoj cisára Františka Jozefa I. Ten napriek výsledkom volieb nechal menšinovú vládu Štefana Tiszu vládnuť až do júna roku 1905. Súčasťou programov strán víťaznej koalície boli totiž požiadavky priamo oslabujúce systém dualizmu. Okrem osamostatnenia uhorského vojska a presadenie maďarského jazyka v armáde, to boli napríklad rozšírenie volebného práva či založenie Uhorskej národnej banky.⁴⁵ A tak sa priame povolebné vyhlásenie predstaviteľov Liberálnej strany o voľbách a dosiahnutých výsledkoch ukázalo ako veľmi dvojsečné: „Zo strany Liberálnej strany boli voľby čisté. Úplne čisté. A tam, kde poslancov Liberálnej strany zvolili, tam je mandát jasnou vôľou voličov. Nechceme znižovať hodnotu mandátov opozície, nehovoríme, že oni nechceli čestne získať

eviduje už iba 119 poslancov, ktorí jednoznačne patrili k Liberálnej strane. Bližšie k problematike tiež PAPP, József. Szabadelvű és munkapárti választási eredmények és képviselők 1901 és 1910 között. In *Tisza István és emlékezete. Tanulmányok Tisza István születésének 150. évfordulójára*. Szerkesztette Maruzsa Zoltán és Pallai László, Debrecen : Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 2011, s. 59-78.

44 A nemzet dönt. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 27, s. 1.

45 KÓNYA, Peter a kol. *Dejiny Uhorska (1000 – 1918)*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, s. 646-647.

mandáty, no je nespornou skutočnosťou, že zo strany opozície dochádzalo k terorizovaniu. Hovoria, že to bolo vlastenecké násilie. Dobré. No nemôžu poprieť, že to bolo násilie.”⁴⁶

Povolebný vývoj ako istým spôsobom násilný vnímali skôr strany víťaznej koalície. Ani vymenovanie dvoch nových menšinových vlád v priebehu roku 1905 na tejto vo svojej podstate patovej situácii veľa nezmenilo. Voľby v roku 1905 síce priniesli víťazstvo opozícii, pomery v Uhorsku sa ale nepodarilo upokojiť. I preto už v nasledujúcom roku bolo potrebné vypísať ďalšie voľby, zásadne sa líšiace od tých predošlých, keďže dlhodobo najsilnejšia Liberálna strana sa fakticky rozpadla a na návrh Štefana Tiszu došlo k jej rozpusteniu.⁴⁷

46 A nemzet dönt. In *Felsőmagyarország*, roč. 21, 1905, č. 27, s. 1.

47 *Politické strany na Slovensku 1860 – 1989*. Zostavil Ľubomír Lipták. Bratislava : Archa, 1992, s. 79.